

FELSEFE AKADEMİSİ

GÜNLÜĞÜ

CİLT: XX | SAYI: 2024/01

AKADEMİK ÖZEL SAYI

MART 2024

Hazırlayan: İlker ÜNSAL

20. YÜZYIL FELSEFESİNİ HAZIRLAYAN DÜŞÜNCE ORTAMI

1. KÜRESELLEŞEN VE SARSILAN BİR ÇAĞ

Düşünce Ortamı: 20. yüzyıl, insanlık tarihinin gördüğü en büyük dönüşümlere sahne olmuştur.

Büyük Yıkımlar ve Krizler: 20. yüzyıl; I. ve II. Dünya Savaşlarının yaşandığı, nükleer silahlanmanın korku saldığı, sanayileşmenin boyut değiştirdiği ve çevre sorunlarının zirve yaptığı bir çağdır. Felsefe de tam olarak bu acı ve kriz dolu olaylardan beslenerek şekillenmiştir.

Avrupa'dan Dünyaya Taşan Felsefe: Felsefe artık sadece Avrupa'nın tekelinde olmaktan çıkmış; farklı milletlerden ve kültürlerden düşünürlerin katılımıyla küresel bir boyuta ulaşmıştır. Türkiye'den de Hilmi Ziya Ülken, Ioanna Kuçuradi, Hasan Ali Yücel gibi dev isimler bu döneme damga vurmuştur.

2. GEÇMİŞİN MİRASI VE BÜYÜK İSYANLAR

Bu dönemin filozofları, kendinden önceki aydınlanma ve akılcılık fikirlerine ya sıkı sıkıya sarılmış ya da onlara büyük bir isyan bayrağı açmıştır:

Pozitivizm (Auguste Comte)

"Sadece bilime güvenin!" der. Metafiziği ve dinsel açıklamaları tamamen reddeder; felsefenin sadece deney ve gözleme dayalı "pozitif bilimleri" rehber alması gerektiğini savunur. Fen bilimlerinin felsefedeki mutlak zaferi gibidir!

Yaşam Felsefesi / Varoluşçuluk (Kierkegaard)

Akılcı ve bilimci sisteme büyük bir isyandır! "Her şeyi genel geçer akıl yasalarına indirgeyemezsiniz, insan bir formül değildir" diyerek, öznel ve bireysel hakikati (varoluşu) savunur.

Nietzsche ve "Üst İnsan"

Aydınlanmanın temelini çöktüğünü, modern insanı büyük savaşların ve "hiççiliğin" beklediğini haykırmıştır. Toplumun genel ahlakını (özellikle Hristiyanlık etkisindeki ahlakı) zayıfların uydurduğu bir "sürü/köle ahlakı" olarak görür. Buna karşı, kendi değerlerini kendi yaratan güçlü ve bağımsız "Üst İnsan" (Übermensch) modelini savunur.

Karl Marx (Diyalektik Materyalizm)

Hegel'in devlet ve idealizm fikirlerini tersyüz etmiştir. Bütün toplumların tarihinin "sınıf mücadelelerinden" ibaret olduğunu söyler. O meşhur sözüyle felsefeye yeni bir görev verir: "Filozoflar dünyayı yalnızca yorumlamışlardır, oysa asıl sorun onu değiştirmektir!".

3. 20. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI ÖZELLİKLERİ

- ✓ Devasa "her şeyi açıklayan" felsefe sistemleri kurmak yerine, belli alanlarda uzmanlaşma ve eleştirel çalışmalar öne çıkmıştır.
- ✓ Felsefe, üniversitelerde kurumsallaşmış ve çoğunlukla akademisyen filozoflar tarafından yapılmıştır.
- ✓ Felsefe tarihinde daha önce görülmemiş bir oranda kadın filozofların sayısı ve etkisi artmıştır.
- ✓ Bilim felsefesi, dil felsefesi gibi yepyeni felsefi disiplinler ve yöntemler doğmuştur.